

Jesaja 2, 1 – 5 en Matteüs 24, 32 – 44. 30 november, eerste Advent. Grote Kerk Elst

Het zijn nogal teksten, die we vanochtend gehoord hebben: allebei werpen ze licht op dingen die komen gaan, dingen die komen moeten – omdat de tijden wanhopig maken, omdat ze doen verlangen naar een eind aan onrecht en oorlog, aan verdrukking, aan de schier grenzeloze macht van grote wereldrijken.

Jezus houdt een lange rede, een preek over het eind der dingen, over de voltooiing die voor de deur staat, Jesaja schetst in een meeslepend visioen een wereld waar geen oorlog meer zal zijn, omdat ze niet meer geleerd zal worden.

Jesaja geeft woorden aan een wanhopig verlangen, dat in onze tijd niet minder hartstochtelijk is dan in zijn dagen: een eind aan verwarring en verdeeldheid, aan groot onrecht – dat mensen en machten de wegen des Heren krijgen aangeleerd – waarvan psalm 25 zingt.

Jesaja

Van veel teksten in de schriften kun je zeggen: ze schilderen het zwart zó inktzwart, dat het wit des te beter uitkomt.

In Jesaja lijkt het eerder andersom te zijn: er wordt zo'n vrolijk en kleurrijk visioen 'gezien' dat de realiteit er des te somberder op wordt.

Dat was dus in zijn dagen niet anders dan nu – Jesaja, een man uit een bemiddelde Jeruzalemse familie 'ziet' het woord van God in een bepaald dreigende tijd. De stammen van het Noorden zijn al verdwenen, het noordelijk Rijk bestaat niet meer – en Assyrie, die mensenetende supermacht is al hoorbaar in aantocht: met Jeruzalem staat het er slecht voor. Er zit nog een afstammeling van David op de troon, maar van die stam van David resteert verder weinig meer. Koning na koning heeft bovendien gedaan 'wat kwaad was in de ogen des Heren' – ze hebben zich politiek en godsdienstig gecompromitteerd.

Ergens in het midden van de achtste eeuw voor onze jaartelling 'ziet' Jesaja dat woord, dat woordbeeld – die beeldspraak.

Dat hij het zó zag en zó zei levert aan de ene kant een feest der herkenning op: visioenen van vrede, van verzet tegen oorlog zijn kennelijk van alle tijden, van alle mensen (in elk geval van veel mensen...). Aan de andere kant realiseer je je, dat dit geluid al eeuwen gehoord wordt, dat zulke dromen al een wereldlang gedroomd worden – en dat er niets verandert. Mens na mens, generatie op generatie hebben op eigen toon en met eigen invulling de woorden van de profeet nagezegd, hebben die woorden geloofd, ze betrouwbaar geacht. Hetzelfde geldt voor wat de Evangelist Mattheus van Jezus begrepen en geloofd heeft: hij ziet in hem de vervulling van wat de profetie bezworen heeft, en de eerste gemeente (en die van daarna, en die van daar weer na – een stoet van gelovigen, een wolk van getuigen), die eerste gemeente

heeft bijna zeker geweten dat ze de vervulling, de wederkomst zouden beleven: niemand zal sterven, vooraleer deze dingen zijn gebeurd (24, 34): dit geslacht zal geenszins voorbij gaan, voordat dit *alles* geschiedt.

Rond het begin van onze jaartelling waren veel mensen bezig met dat 'alles' – ze bedoelden de 'laatste dingen', het einde van de wereld, alles moet anders, alles wordt nieuw – maar daar is een oorlog voor nodig tussen goed en kwaad, een oordeel over goed en kwaad: daar horen beelden bij van waanzin en verderf, van hellevuur en hellevegen. Lees wat Matteus in het begin van hoofdstuk 24 schrijft over oorlogen, aardbevingen, hongersnoden (24, 7). Het donker wordt nu eerst recht pikzwart – en dan, uiteindelijk komt het licht als overwinnaar te voorschijn. Het oude maakt radicaal plaats voor het nieuwe.

Het NT geeft op een aantal plaatsen stem aan die overtuiging.

In het Tenach is dat net iets anders. Echte apocalyptiek komt er, behalve in het boek Daniël, eigenlijk niet in voor. Hebben de boeken van het Oude Testament het over toekomst, dan is die de keerzijde van de herinnering, de ervaring van een God die handelt en helpt, die meegaat, voor het volk uit – in wolk en vuur. Tussen herinneren en verwachten staat het gedenken, als scharnier: God is de geschiedende, die zich met geen andere naam voorstelt dan met: ik ben. Ik zal er zijn. Vanuit die Naam, die eigenlijk geen naam is – maar die naam máákt, vanuit die naam is er toekomst, getuigen de profeten. Dat betekent altijd: terug naar de woorden die gegeven zijn, die geschreven staan, de tora.

Jesaja ziet geen *Weltuntergang*, hij verwijst naar het licht, naar wegen – en die woorden duiden op tora, op die woorden vanouds, die een weg zijn (geen doel), een manier van leven – woorden ten leven, zegt de Schrift.

Moet er gekozen worden, tussen het visieoen van Jesaja en de woorden van Jezus?

Ik weet het niet – ik heb meer met Jesaja, dat wel.

Maar tegelijkertijd: de woorden zijn vertrouwd en toch vreemd. Liedjes van verlangen, dat van Jesaja wat poëtischer dan de woorden uit Mattheus. En ze worden al eeuwenlang gezegd en gezongen, bijna als een bezwering – tegen alles wat er mee in strijd is in. Ze worden bijna ritueel herhaald. Jesaja wordt al in Micha 4 herhaald – en tot in onze dagen zijn ze op spandoeken terecht gekomen: zwaarden tot ploegscharen. En dat tekent misschien het karakter van wat de profetie behelst: in de DDR was die kreet over de zwaarden verboden – wie een button op had met de slogan '*Schwerter zu Pflugscharen*' kreeg problemen. Op school waren ze verboden, wie ermee op straat liep moest mee naar het bureau. Dát is wat deze woorden eeuwenlang betekenden, tot op de dag van vandaag: het is je reinste subversie, het is verzet, tegenstand, opstand – en uiteindelijk opstanding: het zal zijn in toekomstige dagen, in de dagen van het einde, dat de berg van het huis van de Heer zal stevig zal staan als kop (hoofd, er

staat 'rosj') van de bergen, dat hij zich zal verheffen boven de heuvels – en dan te bedenken dat het maar een bescheiden verhoginkje is – hoezo, de top, de kop, de hoogste?

Woorden kunnen scherp zijn, ze kunnen pijn doen en ontmaskeren – goede woorden kunnen dat, woorden met de kracht van de Geest: wij willen onze weg gaan in de naam van JHWH – dat zijn zulke woorden. Omdat ze andere woorden ontluisteren en hun schijnheiligheid aan het licht brengen: wij leren de oorlog niet meer, maar de vrede, Torah, de wet en de weg van Gods goedheid, zoals psalm 25 zingt.

Het gaat dezer veel en vaak over het spreken – of het zwijgen – der kerk.

Misschien moeten we die psalm maar hardnekkig blijven lezen en zingen, en Jesaja 2 erbij: dat is voorlopig al sprekend genoeg!

Dat is wat Jezus met de profeten verbindt: verlangen naar deze wereld ánders – en de eerste discipelen en getuigen hebben dat verband gezien: hij was zoon van Israël, Israël is zoon van God, en Israëls taak, Jezus' roeping is niets anders dan tora-doen. Gerechtigheid doen, sjaloom doen – in het Hebreeuws is dat een werkwoord, je maakt heel, je doet vrede. Dat is wat Jezus in principe deed, dat was zijn weg – en de evangelisten hebben ons hun proces verbaal van zijn doen en laten nagelaten.

Daar vallen vreemde én vertrouwde woorden in – het vreemde schuilt vaak daarin, dat de kerk, dat de theologen het verhaal tot een systeem gemaakt hebben. En dát werkt vervreemdend – omdat je van een systeem verwacht dat het werkt. En dit systeem werkt niet: er is geen nieuwe aarde, er zijn geen nieuwe mensen – alleen die oude, die hoopvolle, die wanhopige, weerloze, wrede mensen. Mensen die het ergste doen en evengoed tot het mooiste in staat zijn – en dat koninkrijk van God, de komst van de Heer....? Reve dichtte ooit, voor zijn gestorven buurjongen: 'Gij Heer van dit en dat en wat niet al – dat Koninkrijk van u, wordt dat nog wat....?'

Evangelisten en apostelen zijn er van overtuigd dat het inderdaad al wat aan het worden is, met dat Koninkrijk – en we moeten ze goed lezen, omdat ze de dingen nog niet zo op systeem hadden als wij: Paulus schrijft 'jullie zijn opgestaan' (zie bijv. RomeJullie! Die opstanding staat niet nog uit, maar is waar geworden in de opstanding van de Heer, in zijn leven en opleven.

Dat is in lijn met de profeet, met het getuigenis van Israël – uit de herinnering is er geloof in de toekomst – en die toekomst is letterlijk de toekomst van gisteren, 'wandeland in het licht des Heren'. Dat is hoorders en daders van het woord zijn, hoopvol verwachting, en dat is iets heel anders dan afwachten, het zal mijn tijd wel duren.....

'De naam des heren nadert reeds van verre' zingt gezang 123(uit het Liedboek van de kerken, in het liedboek 2013 ontbreekt het) – maar tegelijkertijd is er de nabijheid van gezang 528: 'omdat Hij niet ver wou zijn, is de Heer gekomen' – met dat uitdagende refrein: 'midden onder u staat Hij die gij niet kent' – geen men herkent hem, hij wordt gewoon verzwegen. Maar dan toch ook: hij is ons rakelings nabij, dát is advent vieren